

нецьк: Вид-во "Ноулідж Донецьке відділення), 2013. - 213 с.

22. Автухов К.А. Особливості діяльності окремих підрозділів кримінально-виконавчої системи: навч. посіб. / К.А. Автухов, О.В. Ткачова, І.С. Яковець; за ред. А.Х. Степанюка. - Х.: Право, 2012. - 152 с.

23. Палий М. В. Поняття, признаки, система и наказання по уголовному законодательству Украины и Республики Казахстан: учеб. пособие / [М.В. Палий, Е.Н. Бегалиев, Е.С. Назымко и др.]; под ред. В.Н. Бесчасного. - К.: КНТ, 2009. - 232 с.

24. Богатирьов І.Г. Порівняльне кримінально-виконавче право: [навч. посіб.] / [І.Г. Богатирьов, І.М. Копотун, М.С. Пузирьов]; за заг. ред. І.Г. Богатирьова. - К.: Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2013. - 140 с.

25. Угольникова Н.В. Уголовно-исполнительное право Российской Федерации [Текст]: курс лекций / Н.В. Угольникова. - М.: ИНФРА - М, 2002. - 185 с.

26. Бібліографія (кримінологія та профілактика злочинів): довід. / [упоряд.: В.В. Василевич, С.І. Мінченко, Т.О. Сіроман та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі. - К.: Атіка, 2008. - 296 с.

27. Довідник про автореферати виконаних в Україні за 1991-2008 роки дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата юридичних наук / укладачі: В.К. Грищук, Б.О. Кириш, О.Ф. Пасека. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. - 472 с.

Конопельський В.Я.

кандидат політичних наук, доцент,
начальник кафедри кримінальної
права та кримінології

ОДУВС

Надійшла до редакції: 18.02.2014

УДК 343.23.01

ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ: ОКРЕМІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Плужнік О. І.

У статті розглядаються актуальні питання звільнення від кримінальної відповідальності за приховування злочину. Автором надаються пропозиції внести доповнення до КК України щодо кримінальної відповідальності за неповідомлення про достовірно відомий намір іншої особи вчинити злочин та звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка не повідомила відповідні органи про намір іншої особи вчинити злочин, яка є членом сім'ї чи близьким родичем особи, або адвокатом, або священнослужителем.

Ключові слова: приховування злочину, причетність до злочину, звільнення від кримінальної відповідальності, член сім'ї чи близький родич, адвокат, священнослужитель.

В статье рассматриваются актуальные вопросы освобождения от уголовной ответственности за сокрытие преступления. Автором предоставляются предложения внести дополнения в УК Украины об уголовной ответственности за несообщение о достоверно известном намерении другого лица совершить преступление и освобождение от уголовной ответственности лица, не сообщившем в соответствующие органы о намерении другого лица совершить преступление, которое является членом семьи или близким родственником, или адвокатом, или священнослужителем.

Ключевые слова: укрывательство преступления, причастность к преступлению, освобождение от уголовной ответственности, член семьи или близкий родственник, адвокат, священнослужитель.

The article deals with current issues of exemption from criminal liability for concealment of the crime. The author provides suggestions to amend the Criminal Code of Ukraine on criminal liability for failure to report reliably known intention of another person to commit a crime and exemption from criminal liability of a person without informing the relevant authorities of the intention of another person to commit an offense that is a family member or a close relative, or a lawyer, or a priest.

Keywords: harboring crime involvement in the crime, exemption from criminal liability, a family member or a close relative, a lawyer, a priest.

Кримінальний закон передбачає певні підстави та умови, при наявності яких особа, яка вчинила злочин, в одному випадку звільняється (статті 45, 46), в іншому

- може бути звільнена (статті 47, 48) від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності - це наявність законних підстав і певних умов, які зумовлюють звільнення особи, яка вчинила злочин, від її обов'язку піддатися судовому осуду й перетерпіти покарання. Закон передбачає наступні види звільнення від кримінальної відповідальності: у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45), у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46), у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47), у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48), у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49) та ч. 1 ст. 97 КК (звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру). Звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється й на підставі акта амністії або помилування, але за своєю юридичною природою амністія і помилування є водночас і видами звільнення від покарання (ст. 86, ст. 87). Крім зазначених видів можливого звільнення від кримінальної відповідальності, закон передбачає за наявності певних підстав спеціальні види обов'язкового звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення деяких злочинів, що виписані в Особливій частині Кодексу. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року в п. 12 роз'яснює, що в ряді норм Особливої частини КК (зокрема, ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 2 ст. 255, ч. 5 ст. 258, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 3 ст. 369, ч. 4 ст. 401) передбачено спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності. У всіх зазначених випадках за наявності обставин, передбачених конкретною нормою закону, суд зобов'язаний звільнити відповідних осіб від кримінальної відповідальності [1]. Частина 2 ст. 396 КК передбачає спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила заздалегідь не обіцяне приховування злочину, тобто норма другої частини звільняє від кримінальної відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члена сім'ї чи близьких родичів особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом [2]. Приховування злочину є кримінально караним відповідно до ч. 1 за заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину (інститут співучасті, причетність до злочину). Таке приховування передбачає приховування злочинця, слідів злочину, засобів і знарядь вчинення злочину, факту придбання або збуту майна, здобутого в результаті

© О.І. Плужнік, 2014

його вчинення, легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом. Способами приховування можуть, зокрема, бути: надання злочинцю сховища, транспортних засобів, знищення слідів злочину, перенесення знарядь злочину в інше місце, зміна зовнішнього вигляду злочинця, забезпечення злочинця підробленими документами.

Якщо спосіб приховування сам по собі є злочинним, він потребує самостійної кримінально-правової оцінки. Якщо винний для приховування злочину вчинив вбивство, то його дії слід кваліфікувати тільки за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК. Якщо особа з метою приховати злочин вчиняє завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину або дає завідомо неправдиве показання, її дії кваліфікуються, відповідно, за статтями 383 або 384 КК [9, 1118].

Я. Остапик зазначає, що Кримінальний кодекс України, прийнятий 5 квітня 2001 року, підтвердив наявність інституту причетності до злочину в кримінальному праві України. Новий кримінальний закон встановлює відповідальність за спеціальні види приховування (ст. 209 “Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом”; ст. 256 КК України “Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності”). Разом з тим, на наш погляд, у новому кодексі дещо необґрунтовано скасовано відповідальність за такий вид причетності, як недонесення про злочин (скасовано відповідальність навіть за недонесення про особливо тяжкі злочини) [11, 397]. Зазначимо, за недонесення про злочин, який достовірно буде вчинений іншою особою в майбутньому, кримінальна відповідальність Кримінальним кодексом України не передбачена.

Наприклад: адвокат громадянин А. захищає інтереси громадянина Д. і в ході його професійної діяльності йому стає достовірно відомо, що громадянин Д. вчинить терористичний акт. Терористичний акт відповідно до ст. 258 КК є тяжким злочином (за частиною першою карається позбавленням волі на строк від п’яти до десяти років), а за частиною другою та третьою цієї статті це особливо тяжкий злочин (карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років і, відповідно, на строк від десяти до п’ятнадцяти років або довічним позбавленням волі). Відповідно до Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [3] одним з професійних обов’язків адвоката є дотримання присяги адвоката України й правил адвокатської етики. Адвокату забороняється використовувати свої права всупереч правам, свободам і законним інтересам клієнта; без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб; займати в справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта; відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом. Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об’єднання, зміст порад, консультацій, роз’яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи й відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Виходячи зі змісту цього Закону, адвокат не має право надавати інформацію про злочин, який вже було вчинено, але як бути з тим, якщо злочин, достовірно відомо, буде вчинено в майбутньому? Виходячи з наведеного Закону, то адвокат не може надавати таку інформацію

відповідно до адвокатської таємниці. Такий же приклад можна навести і щодо професійної діяльності священика. Що стосується кримінальної відповідальності пересічного громадянина, за неповідомлення про злочин, який буде вчинено в майбутньому (достовірно відомо), прямої вказівки законодавством також не передбачено.

Наприклад, громадянин А., який достовірно знає, що громадянин В. у зазначений день і час вчинить розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (ч. 3 ст. 262 КК України “Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем”, караються такі дії позбавленням волі на строк від десяти до п’ятнадцяти років з конфіскацією майна. Є особливо тяжкий злочин) і не повідомив відповідні правоохоронні органи, - громадянин А. за неповідомлення до кримінальної відповідальності не притягується.

Кримінальне законодавство інших держав розглядають це питання ширше, як неповідомлення про злочин або його приховування (ст. 347 КК Республіки Таджикистан), зокрема, ч. 1 передбачає неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинений тяжкий чи особливо тяжкий злочин, неповідомлення про достовірно відому особу, яка вчинила цей злочин, або про місце знаходження цієї особи. Частина друга передбачає заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину. У примітці визначено, що не підлягають кримінальній відповідальності за неповідомлення про злочин і за заздалегідь не обіцяне приховування подружжя та близькі родичі особи, яка вчинила злочин [4].

У Кримінальному кодексі ФРН відсутня класифікація в цьому питанні на злочини тяжкі та особливо тяжкі. Законодавець дає перелік конкретних злочинних діянь, за які передбачається кримінальна відповідальність, за “недонесення про заплановані карні діяння” (§ 138).

1. Той, хто достовірно знає про задум або вчинення підготовки агресивної війни (§ 80), державної зради у випадках, передбачених §§ 81-83, абз. 1, зради Батьківщині або загрози зовнішньої безпеки у випадках, передбачених §§ 94-96, 97а або 100, подробиці грошових знаків або цінних паперів у випадках, передбачених §§ 146, 151, 152, або підробці платіжних карт чи бланків європейських чеків (євробілетів) у випадках, передбачених § 152а, абз. 1-3, 5, тяжких випадків торгівлі людьми (§ 181, абз. 1, № 2 або 3), умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, вбивства або геноциду (§§ 211, 212 або 220а), караного діяння проти особистої свободи у випадках, передбачених §§ 234, 234а, 239а або 239b, розбою чи вимагання, вчиненого шляхом погрози застосування прямого насильства (§§ 249-251 або 255) або ...тоді, коли ще можна запобігти вчиненню або наслідку цього діяння, і не попереджає своєчасно про це відповідний орган або особу, якій загрожує небезпека.

2. Так само карається той, хто достовірно знав про існування задуму або вчинення караного діяння, передбаченого § 129а (“Створення терористичних спільнот”), у той час, коли ще можна було запобігти його вчиненню, і не повідомив про це негайно відповідний орган.

3. Той, хто по легковажності не повідомляє про підготовлюване діяння або його вчинення, хоча йому достовірно відомо про задум або вчинення протиправного діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності за кримінальним кодексом ФРН за діяння, визначені як “некараність недонесення про плановані карні діяння” (§ 139).

1. Якщо у випадках, передбачених § 138, не було замаху на діяння, то суд може відмовитися від покарання.

2. Священнослужитель не зобов’язаний повідомляти про те, що йому було довірено на сповіді як духовній особі.

3. Той, хто не доносить на родича, хоча мав би заявити, не карається, якщо він наполегливо прагнув утримати родича від вчинення діяння або запобігти його наслідкам, за винятком тих випадків, коли йдеться про: умисне вбивство при обтяжуючих обставинах або вбивство (§ 211 або § 212); геноцид у випадках, передбачених § 220а, абз. 1, № 1 або 3; викрадення людей з метою вимагання (§ 239а, абз.1); захоплення заручників (§ 239б, абз. 1) або напад на повітряний або морський транспорт (§ 316с, абз. 1) терористичним співтовариством (§ 129а).

За наявності цих же передумов адвокат, захисник або лікар не зобов'язані повідомляти про те, що їм було довірено в цій якості.

4. Не караються особи, які запобігають вчиненню злочину або настанню його наслідків іншим, ніж повідомлення про нього, способом. Якщо вчинення діяння або настання наслідків стає неможливим без участі особи, яка зобов'язана повідомити про підготовку діяння, то для її некарності достатньо його наполегливих зусиль з її боку щодо запобігання наслідків діяння [5].

Складність трансформаційних процесів, які поширилися в Україні після відновлення її державної незалежності, зміна стереотипів суспільної свідомості, ціннісна переорієнтація української нації зробили актуальними питання правового забезпечення свободи віросповідання. Йдеться не тільки про побудову юридично продуманого, дієвого механізму реалізації цієї свободи, а й про розгалужену, а головне - соціально та юридично зумовлену систему її гарантій. Чільне місце в цій системі посідають кримінально-правові гарантії [12, 103].

На сьогодні в нашій державі зросла кількість віруючих, що, природно, зумовило збільшення кількості релігійних організацій [6, 33]. Розглядаючи динаміку росту релігійних організацій, слід відзначити інтерес до них нашого суспільства. Це означає, що релігія й церква займають досить значне місце в нашому житті [7, 37]. Деякі релігії вимагають від своїх послідовників сповідатися перед своїми духівниками й забороняють останнім розголошувати таку інформацію У багатьох країнах конфіденційність сповіді захищена законом - настільки, що за порушення духівником заборони на розголос інформації, отриманої під час сповіді, призначають відповідну кару. Однак у країнах, де конфіденційність сповіді не визнано законом, державна влада може змушувати духівника "поділитися" інформацією, отриманою при сповіді. У тій останній групі країн цей важливий обов'язок, що його приписує релігія, виконаним бути не може. Так, К. Марисюк, пропонує імплементацію у вітчизняне законодавство відповідних положень і приписів. На думку автора, для кримінально-правового врегулювання питання про правовий захист таємниці сповіді необхідно доповнити Кримінальний кодекс України статтею, яка би встановлювала кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, отриманих під час сповіді, сповідником, перекладачем чи іншою особою, якій ці відомості стали відомі в момент сповіді [8, 432-433].

У частині 2 ст. 396 КК закріплене положення, згідно з яким виключається кримінальна відповідальність за приховування злочину, який вчинили члени сім'ї чи близькі родичі винного. Враховуючи викладене, доцільно було б внести зміни (доповнення) до ст. 396 і викласти її в наступній редакції:

"Стаття 396. Приховування злочину.

1. Заздалегідь необіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину - карається арештом на строк до трьох місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь необіцяне приховування злочину члени сім'ї чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом; адвокат (стажист адвоката); священнослужитель.

Стаття 396-1. Неповідомлення про намір іншої особи вчинити злочин.

1. Неповідомлення про достовірно відомий намір ін-

шої особи вчинити тяжкий або особливо тяжкий злочин - карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка не повідомила відповідні органи про достовірно відомий намір іншої особи вчинити тяжкий або особливо тяжкий злочин, яка є членом сім'ї чи близьким родичем особи (коло яких визначається законом), адвокат (стажист адвоката); священнослужитель."

Що стосується професійних обов'язків лікаря та перекладача, то, на нашу думку, це питання є дискусійним і вважаємо доцільним залишити за ними обов'язок повідомляти про скоєний злочин.

Якщо приховування злочину вчиняє службова особа шляхом використання свого службового становища чи перевищення службових повноважень, її дії слід кваліфікувати за статтями 364 або 365 КК незалежно від тяжкості злочину, що нею приховується. Якщо злочин, що приховується, є тяжким чи особливо тяжким, дії службової особи слід додатково кваліфікувати й за ч. 1 ст. 396 КК [10, 1065].

Література

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 "Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності" // ВВСУ. - 2006. - № 2. - С. 13-16.

2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. - 2001. - № 25-26. - ст. 131. - Із наступними змінами та доповненнями. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-17 // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2013. - № 27. - С. 282.

4. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. - [Электронный ресурс]: <http://web1.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242456&subID=100100844,100100857,100100937,100101910,100102076>

5. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германия. - [Электронный ресурс]: constitutions.ru/archives/5854

6. Плузнік О.І. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики злочинів, пов'язаних із релігією. / О.І. Плузнік // Південноукраїнський правничий часопис. - 2007. - № 4. - С. 33-34.

7. Плузнік О.І. Роль релігії в запобіганні злочинам: соціально-правові та кримінологічні аспекти. / О.І. Плузнік // Південноукраїнський правничий часопис. - 2006. - № 4. - С. 36-38.

8. Марисюк К. До питання про провадження кримінальної відповідальності за порушення таємниці сповіді / К. Марисюк // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції. 13-14 лютого 2003 р. - Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. - 563 с.

9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка - 7-ме вид., переробл. та допов. - К.: Юридична думка, 2010 - 1288 с.

10. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - Вид. третє, переробл. та доповн. - Х.: ТОВ "Одиссей", 2007. - 1184 с.

11. Остапик Я. Розвиток інституту причетності в кримінальному праві України. / Я. Остапик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2002. - Випуск 37. - 572 с. - С. 394-397.

*Плузнік О.І.
кандидат юридичних наук, доцент
ОДУВС
Надійшла до редакції: 03.02.2014*